

'Droomprogramma' tweedefase

De laatste jaren zijn samen met de invoering van nieuwe kerndoelen en eindtermen ook de naamgevingen voor het vak in de verschillende afdelingen veranderd. In dit artikel wordt gefocust op het oude LO1 ofwel bewegingsonderwijs in de tweedefase in het gemeenschappelijk deel, verplicht voor alle leerlingen. Door: Maarten Massink

In netwerkbijeenkomsten van de SLO wordt met een aantal scholen de tweedefase (LO1) onder de loep genomen. Er is de laatste jaren veel aandacht geweest voor het primair onderwijs en de onderbouw voortgezet onderwijs resulterend in het Basisdocument. In de onderbouw heet het nu 'Bewegen en sport'. Verder zijn er uitgebreide netwerken ontstaan voor het uitwisselen van programma's voor scholen die LO als examenvak hebben ingevoerd of willen gaan invoeren in het vmbo (LO2) of in havo/vwo (BSM). Het programma voor LO in de tweedefase, tot 1 augustus 2007 bekend als LO1, nu gewoon weer LO, heeft na de invoering van het examenprogramma niet zoveel veranderingen meer ondergaan. Hoe staat het daar nu mee?

Examenprogramma LO

Er zijn in het examenprogramma LO havo/vwo vijf domeinen (zie ook bijlage 2):

- A vaardigheden
- B bewegen
- C bewegen en regelen
- D bewegen en gezondheid
- E bewegen en samenleving.

Binnen deze domeinen moeten leerlingen (kandidaten) vaardigheden tonen

waar de leerlingen, de school en de LO-docent heel veel kanten mee uit kunnen.

Met de planning zal ik vooral met domein B rekening willen houden. Daarbij gaat het om verbreding en verdieping van bewegingsactiviteiten. Voor spel moeten leerlingen een slag- en loopspel doen, een terugslagspel en twee doelspelen. Bij voorkeur door de kandidaat te kiezen. Van de activiteitengebieden turnen, atletiek, bewegen op muziek en zelfverdediging moet de kandidaat er twee kunnen kiezen. De kennis en vaardigheden uit domein A, C, D en E moeten vooral bewegend aan de orde worden gesteld en getoond worden. Dus praktisch handelend vormgeven.

Spanningsveld

Het grootste spanningsveld ontstaat door de zin 'bij voorkeur door de kandidaat te kiezen' en het feit dat niet alle leerlingen kunnen kiezen wat ze willen. Het dichtst in de buurt kom je als de tweedefaseklassen parallel geroosterd zijn. Je kunt dan periodiseren en leerlingen keuzes geven waarbij je tegemoet komt aan hun wensen en aan de eisen van het examenprogramma. Maar het aantal keuzes zal ook dan beperkt zijn.

Stel dat je met vier docenten parallelgeroosterde klassen hebt, dan kunnen leerlingen uit vier aangeboden activiteiten kiezen. In het aanbod wordt rekening gehouden met het examenprogramma door in twee blokken doelspelen op te nemen en in een ander blok terugslagspelen en een blok slag- en loopspelen. Verder zullen er blokken met het keuzeplichtprogramma moeten worden opgenomen (turnen, atletiek, bewegen op muziek en zelfverdediging). Daarnaast moet er in het programma ook nog drie maal een keuzeactiviteit worden aangeboden die bij voorkeur niet in het reguliere programma is opgenomen. Meestal wordt dit verbonden aan een SOK-programma (sportoriëntatie- en keuze programma).

Klassengebonden of klassendoorbreekend

Als ik mijn leerlingen alleen dergelijke keuzeblokken laat uitvoeren dan doorbreek ik regelmatig in blokken het klassenverband omdat leerlingen klasdoorbreekende keuzes maken. En dat terwijl er in het programma ook veel onderdelen zitten waarbij het klassenverband als leereenheid een prettige en goede basis is. Leren samenwerken en regelen van sportactiviteiten en gezondheidsthema's

en maatschappelijke thema's gaan weer beter in een vaste leergroep. Bovendien geven leerlingen uit een klas vaak aan dat ze het ook leuk vinden om als klas regelmatig samen actief te zijn. Hier ontstaat een ander spanningsveld: het afwisselen van klasgebonden en klasoverstijgende momenten in het LO-programma.

Eenheden in het LO-programma

Dit brengt me tot het vormen van klassenblokken en keuzeblokken als eenheden in het LO-programma (zie schema), waarbij deze blokken iedere periode tussen twee vakanties elkaar afwisselen. In de keuzeblokken gaat het vooral om het verder ontwikkelen van de eigen bewegingsvaardigheid uit domein B in samenhang met aspecten uit domein C, D en E. Hierbij kiezen leerlingen klasdoorbrekend een activiteit naar keuze (gebonden aan een thema/richtlijn van het examenprogramma). In de klassenblokken gaat het vooral om thema's uit de domeinen C, D of E waarbij de thema's bewegend uitgevoerd worden en er binding ontstaat met domein B. In de keuzeblokken (primaat bij domein B) komen minimaal aan de orde:

- tweemaal een doelspel
- een slag- en loopspel
- een terugslagspel
- tweemaal een keuzeplicht activiteit (turnen, atletiek, bewegen op muziek, zelfverdediging)
- driemaal een keuzeactiviteit (sokprogramma; thematisch: watersport, zalsporten, buitensporten).

In de klassenblokken kunnen thema's aan de orde komen als:

- toernooi organiseren (domein C)
- trainingsprogramma maken (domein D)

FOTO: ANITA RIEMERSMA

FOTO: ANITA RIEMERSMA

FOTO: RINUS PECHT

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Afwisseling van keuzeblokken en klassenblokken

- oriëntatieweek organiseren/uitvoeren (domein C, E)
- lesgeven aan de klas (domein C)
- survivalrun organiseren/uitvoeren (domein C, D, E)
- streetsportactiviteiten organiseren/uitvoeren (domein C, D, E)
- spel ontwerpen (domein C, E)
- sporten in je eigen buurt organiseren (domein C, E).

Uitgaande van vijf perioden tussen de vakanties van zes tot acht weken, betekent dat per periode drie tot vier weken per blok. Na iedere vakantie wordt er begonnen met een klassenblok. Hierin wordt de basis gelegd voor de klas als lerend team.

Daarna volgen de keuzeblokken waarin de individuele keuzes van leerlingen meer aan bod komen. Naarmate er meer

Periode	Klas 4 h/v	Klas 5 h/v	Klas 6v			
Zomer – herfst	Klassenblok Thema: toernooi voor de klas organiseren	Keuzeblok Doelspelkeuze 1 veld: • Voetbal • Hockey • Frisbee • Rugby • American football	Klassenblok Thema: lesgeven aan de klas	Keuzeblok SOK watersporten	Klassenblok Thema: nieuw spelontwerpen	Keuzeblok Doelspelkeuze 3 veld: • Voetbal • Hockey • Frisbee • Rugby • American football
Herfst – kerst	Thema: gezondheid programma maken, duurconditie	Terugslagspelen 1 keuze: • Volleybal • Badminton • Squash • Tafeltennis	Thema: survivalrun activiteiten	Doelspelkeuze 2 zaal: • Basketbal • Handbal • Korfbal • Floorbal	Thema: gezondheid programma maken, fitness	Terugslagspelen 2 keuze: • Volleybal • Badminton • Squash • Tafeltennis
Kerst- voorjaar	Thema: toernooi voor de klas organiseren	SOK zaalsporten	Thema: lesgeven aan de klas	SOK veldsporten	Thema: nieuw spelontwerpen	SOK wintersporten
Voorjaar – mei	Thema: oriëntatiewandeling	Activiteitskeuze 1: • Turnen • Zelfverdediging (judo, boksen, schermen, karate) • Bewegen op muziek • Atletiek	Thema: streetsport activiteiten	Activiteitskeuze 2: • Turnen • Zelfverdediging (judo, boksen, schermen, karate) • Bewegen op muziek • Atletiek	Thema: sporten in de eigen buurt	Activiteitskeuze 3: • Turnen • Zelfverdediging (judo, boksen, schermen, karate) • Bewegen op muziek • Atletiek
Mei - zomer	Thema: toernooi voor de klas organiseren	Slag- en loopspelkeuze 1: • Softbal • Honkbal • Cricket	Thema: lesgeven aan de klas	Slag- en loopspelkeuze 2: • Softbal • Honkbal • Cricket		

Bijlage 1: het droomprogramma

klassen deelnemen in het parallelge-roosterde blok, zullen de keuzes voor de leerlingen toenemen. In het keuzeblok zal de kwaliteit (verdieping) van bewegen groter worden naarmate meer aan de keuzes van leerlingen tegemoet kan worden gekomen.

Droomprogramma

In dit artikel is een schema opgenomen waarin de keuzeblokken en de klassenblokken als eenheid zijn genomen en over de periodes tussen de vakanties zijn verdeeld. Het is een mogelijke uitwer-

king die tegemoet wil komen aan het geven van veel keuzemomenten voor leerlingen, het voldoen aan de eisen van het examenprogramma en aan het behouden van klassenmomenten waarin de klas als lerende en recreërende eenheid kan blijven bestaan. In hoeverre dit droomprogramma gerealiseerd kan worden zal in sterke mate afhangen van de mogelijkheid en de mate van parallelroosteren van de klassen. Is dit niet het geval dan kan het principe van de afwisseling van de blokken en thema's gehandhaafd blijven. Alleen zal in de keuzeblokken

niet de individuele leerling een keuze maken maar de klas als geheel. Of er wordt binnen een klas en een lessituatie gedifferentieerd. Dit zal mede afhankelijk zijn van de vaardigheid van docent en leerlingen om binnen een klas groepen in enigermate zelfstandig te laten werken.

Nog even een paar wensen, voorwaarden en mogelijkheden op een rijtje:

- lessen zijn parallel geroosterd voor tweedefaseklassen
- leerlingen werken in blokken van vier weken

Het eindexamen

Het eindexamen bestaat uit het schoolexamen.

Het eindexamen bestaat uit praktische bewegingsactiviteiten.

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

domein A Vaardigheden

domein B Bewegen

domein C Bewegen en regelen

domein D Bewegen en gezondheid

domein E Bewegen en samenleving.

Het schoolexamen

Het schoolexamen heeft betrekking op de domeinen A tot en met E, (met dien verstande dat de eindtermen uit de domeinen A en C, D en E slechts in samenhang met domein B aan de orde komen), en indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

De examenstof

Domein A: Vaardigheden

1. De kandidaat kan op verantwoorde en perspectiefrijke wijze en met plezier in bewegende en regelende rollen deelnemen aan de bewegingscultuur, en kan aangeven in hoeverre hij daaraan -ook in de toekomst- kan en wil deelnemen.

Domein B: Bewegen

2. De kandidaat kan deelnemen aan een variëteit aan bewegingsactiviteiten, waarbij het gaat om:

- verbreding (leren van nieuwe activiteiten) en verdieping (qua niveau, taken en contexten) van bewegingsactiviteiten die in de onderbouw zijn aangeboden
- in elk geval uit het activiteitengebied spelen een slag- en loopspel, twee doelspelen en een terugslagspel, bij voorkeur door de kandidaat te kiezen
- minimaal twee door de kandidaat te kiezen bewegingsactiviteiten uit een door de school gedaan aanbod voor de activiteiten-gebieden turnen, atletiek, bewegen op muziek en zelfverdediging
- minimaal drie door de kandidaat te kiezen en voor de kandidaat nieuwe bewegingsactiviteiten die bij voorkeur niet tot één van de hierboven genoemde activiteitengebieden behoren.

Domein C: Bewegen en regelen

3. De kandidaat kan (samen met anderen) ondersteunende en leidinggevende rollen in bewegingssituaties vervullen, waarbij het gaat om:

- bewegingssituaties inrichten, op gang brengen en op gang houden
- minimaal twee door de leerling te kiezen rollen van instructeur, coach/begeleider, scheidsrechter/jurylid en organisator.

Domein D: Bewegen en gezondheid

4. De kandidaat kan op basis van eigen ervaring met en inzicht in de betekenis van sport en bewegen voor de (beleving van) gezondheid in brede zin verantwoord omgaan met belasting en risico's in bewegingssituaties, en een trainingsprogramma opstellen dat past bij de eigen mogelijkheden.

Domein E: Bewegen en samenleving

5. De kandidaat kan op grond van inzicht in de kenmerken van het aanbod en in de eigen wensen en mogelijkheden ten aanzien van sportdeelname een bewuste keuze maken uit het aanbod aan sport en bewegen in de samenleving.

Bijlage 2 Examenprogramma lichamelijke opvoeding havo/vwo

- afwisselend zijn er keuzeblokken en klassenblokken
- er wordt steeds na de vakantie begonnen met een klassenblok (met de klas vier weken), daarna een keuzeblok (klassenoverstijgend vier weken)
- in een keuzeblok kiezen leerlingen uit een vast aanbod van activiteiten
- hierin wordt een bepaalde norm nagestreefd (accent op bewegen verbeteren, lat ligt vrij hoog)
- in de onderbouw maken ze kennis met deze activiteiten en de norm zodat ze weten wat ze kiezen en wat ze moeten halen
- in een klassenblok worden thematische activiteiten gedaan gericht op klassenbinding en groepsprestaties (accent gezond bewegen, bewegen regelen, bewegen beleven)
- thema's als toernooi organiseren, lesgeven aan de klas en een nieuw spel ontwerpen (per tweetal) komen vaker terug (rode draad in de klas) zodat leerlingen allemaal aan de beurt komen.

Ik ben benieuwd of dit droomprogramma als basis kan dienen voor scholen of dat er wellicht al scholen zijn die in de buurt hiervan opereren.

Correspondentie: m.masssink1@chello.nl